

Türkokratia: Avrupa'da Türk İmaji

Esra Özsüer

İstanbul, Kronik Yayınları, 2019, 376 Sayfa, ISBN 9789752430723

Engin Cihad TEKİN*

Batı'nın Doğu'yu ve özellikle Osmanlı'yı incelemesi ve doğu bilimciliğın inşası sürecinde Batı'nın rolünün incelenmesi konusu günümüz tarih araştırmalarında çok popüler hale gelmektedir. Batı kaynakları ile Doğu'yu okumaya ve anlamaya çalışmak tek taraflı bir bakış gibi gözükse de homojen ve dinamik bir bölgede yaşayan bir çok sosyal grubun sahip oldukları farklı görüşler ile beslenmesi mümkündür. Doğu bilimciliğın bir bilim alanı olarak gelişmesi 16. yüzyılda başlamakla birlikte, bu tarihten önce de Batı'nın Doğu ile etkileşimleri, gerek çeviriler gerekse de özgün eserlerin uyarılmaları yolu ile ilgi çekmektedir. Batı'nın kaynaklarının tarihsel görüşleri Doğu'nun ve Osmanlı'nın incelenmesi için önemlidir. Batı, başta Latince ve Yunanca olmak üzere, yerel dillerden devam ederek çok dilli bir bilgi kaynağı üretmiştir.

Ülkemizde doğu bilim veya oryantalizm alanında çok sayı da çalışma mevcuttur. Sadece batılı

---

* Dr., Bilgi ve Belge Yönetimi, Ankara, engincihadtekin@gmail.com

akademisyen ve araştırmacılar değil, Türk araştırmacılar da bu konuda çok sayıda araştırma üretmektedirler. Oryantalizm araştırmalarında Batılı araştırmacılar için kendi dünyalarının, geçmişlerinin ve kültürel kodlarının Doğu'ya bakışını ortaya koymak önemli olsa da Türk araştırmacıların batı bilimci veya oksidentalist bir yaklaşımla ve deneyimle Batı'nın oryantalizmini

incelemesi daha önemlidir. Bu açıdan daha önce incelemesi yapılmayan kaynakları incelemek daha önemli hale gelmektedir. Bu konudaki en önemli konu dil hakimiyetidir. Daha önce yayınlanmamış kaynakların kullandığı çalışmalar, bilimsel değeri güçlü kaynaklardır. Bunların en önemli katkıları, yeni kuramsal çalışmalara yol açmasıdır. İncelediğimiz kitap bu açıdan çok önemli ve değerli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

İncelediğimiz çalışma içerisinde Yunanca kaynakların incelenmesi ve yazarın Yunanca hakimiyeti bu açıdan kitabın içeriğinin farklılığını göstermektedir. İncelediğimiz kitabın, bu açıdan özellikle Türk tarihi açısından önemli bir boşluğu doldurmaya çalıştığı görülmektedir. Bu da yazarın Yunanca kaynakları kullanması ve kitabın kurgusunu Yunan kimliği üzerinden yapmasıdır. Bu tür çalışmalarda çalışmanın sınırı, elinizdeki kaynakların çizdiği sınırın ötesine geçmekte zorlanır. Yazar, orijinal dilinde geniş bir kaynak kullanımında bulunarak önemli bir çalışma yapmıştır. Bu sebeple, Yunan meclis arşivlerinde, Yunanistan basın arşivinde ve Yunanistan Meclis Kütüphanesinde araştırmalar yapılmıştır.

Yazar "öteki" kavramından başlayarak, ötekileştirme ve buna bağlı Batı'nın bakış açısını, ön yargılarını, stereotiplerini, kimlik kavramı üzerinden açıklamaktadır. Kitap'ta genel bir giriş ve alt başlıkları ile doğu biliminin, Türk imajına bakış açısı incelenmiştir. Çalışmanın bu kısmı, kuramsal bir alt yapıda incelenmiştir. Oldukça geniş bir kuramsal giriş yapılmış, bu da özenli bir çalışma olarak göze çarpıyor. Özellikle bu alanda bilgi edinmek isteyen ilk okuyucular için kısa bir bilgi kaynağı olarak değerlidir. Kitabın başlığı ile aynı başlığı taşıyan kitap bölümünde ise, yazar, Yunan ulusunun ve kimliğinin oluşumu ile ilgili bir ön bilgi verirken, Yunanlıların tarihsel konulara ve Doğu ile konulara bakış açısının metodolojisini ve altyapısını kurgulamaktadır. Bu durum kitabın sonraki konuları için okuyucuya bir ön bilgi ve sağlam bir altyapı sağlayarak, okuduklarını doğru kurgulaması açısından çok önemli bir kısımdır.

Yazar, eserinin önsözünde, Türklerin Batı'nın öz kimliğine tehdit olarak görüldüğünü ve bu durumu İstanbul'un fethinden sonra patolojik bir korkuya dönüştüğünü söylemektedir. Bu noktadan çıkışla İstanbul'un fethinin üzerinden ve sonrasında Yunanlıların Türklerle ilgili efsaneleri ile ilgili örneklerden bahsetmektedir.

Yazarın değindiğin başlıklar oldukça ilgili çekici ve kapsayıcı görünmektedir. Özellikle Helen- Grek- Rum Karmaşası ile ilgili bölüm günümüzde akademisyenlerin bile araştırmalarında yanıldıkları veya karıştırdıkları bir konudur.. Ne yazık ki bu kavramların doğru zaman dilimleri ve doğru kavramlarla birlikte kullanılması bu tür kavramsal çalışmaların yapılması ve bunlarla ilgili polemiklerin yapılması akademik

dünya açısından çok önemlidir. Helen-Grek-Rum kavramlarının inşa edilmesi, Yunan milliyetçiliğinin temellerini anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu açıdan yaklaşan yazar, bu temelde eserini Yunan kimlik inşasında, ulus mitlerinde, halk kültüründe ve imgesinde Türklere bakışı üzerine kurgulamaktadır. Çalışmanın başarılı bir diğer noktası, Yunanlıların Doğu'ya bakışını uzun bir süreç içerisinde değerlendirmesidir. Bu da çalışmanın sadece son dönem tarihçileri ve sosyal bilimcileri için değil Orta Çağ ve Rönesans ve sonrası tarihçileri için de çok değerli bilgiler içermesine imkan vermektedir. Bu durum, bir sorunun kökeninin değerlendirilmesi açısından ve uzun bir tarihsel arkaplanı vermek açısından başarılı bir yöntemdir.

Uluslar başta düşmanları olmak üzere kendileri için tehlikeli olacağını düşündükleri toplumlara veya uluslara karşı ortak ulus belleğini oluşturmak için çeşitli olayları bağlamından ayırarak ve niyetlerine uygun şekilde manipüle ederek yüzyıllar boyunca ön kabul ile bakılan olaylar ve buna bağlı mitler ve efsaneler yaratmışlardır.

Kitabın sonunda iki konu özellikle dikkat çekmektedir. Biri "Gizli Okul Miti Nasıl İnşa Edildi?" başlığı ile 19. Yüzyılın ilk döneminde Osmanlı'da Yunanlıların dillerini öğrenmelerinin ve okullarının yasaklandığı, kiliselerinin kapatıldığı şeklinde bir propaganda üzerinden bir mit inşa edilmeye çalışılmasıdır. Yazar bu mitin üzerine giderek, bu sorunu, "*Osmanlı karşıtı propaganda, Batı'nın kolektif belleğinde doğru-yanlış analizi yapılmadan kolayca kabul edilebilirdi*" diye ifade etmektedir. Bir diğer konu ise "Bir Tarih Tahrifatı: Zalongo Dansı" başlığı ile verilmektedir. Bu olay Preveze sınırları içerisindeki Zalongo köyünün Tepedenli Ali Paşa tarafından kuşatılması hadisesinin manipüle edilerek tarih yazımı yapılan bir konudur. Bu eser kuşatma sırasında Türklerin eline düşmemek için kendilerini şarkı eşliğinde uçurumdan aşağı atanların ölüm dansını anlatmaktadır. Bu da yazara göre "*özgürlük ya da ölüm*" manifestosu üzerinden bir mityaratmıştır.

Bu iki konunun simgesel değeri, mitler, hayaller, yalanlar ve gerçekler üzerinedir. Çalışma aslında Yunan kültürünün geçmişi ve mevcut durumu üzerinden doğu imgesine bakışına yalanlar ve gerçekler açısından bakmaktadır. Bu da tarih biliminin metodolojileri kullanılarak doğru bir kuramsal altyapı ile yapılandırılmıştır.

Sonuç olarak çalışma, özellikle daha önce incelenmemiş birincil kaynakları kullanması, her bölümde o bölümle ilgili bir altyapı oluşturacak bir giriş ve kavram çalışmasında bulunması açısından önemlidir. Kitap konu ile ilgili orijinal görsel öğelere de yer vermekte ve konunun pekişmesine yarar sağlamaktadır. Yazar, son sözünde dikkat çekicibir noktaya değinmekte ve Yunan-Türk ilişkisi ile ilgili, Hindistan-Pakistan, Ukrayna-Rusya, İsrail-Filistin, Çin-Japonya ilişkileri ile paralellik kurmaktadır.

Özellikle tarihçilerin, sosyologların, siyaset ve uluslararası ilişkiler üzerine çalışan tüm akademisyen ve araştırmacıların kütüphanelerinde mutlaka olması gereken bir kitaptır ve kanımca doğu bilimi ve tarih araştırmalarında uzun yıllar atıf yapılacaktır.